

PRÁVNÍ ÚPRAVA NAKLÁDÁNÍ S VODAMI

seminární práce

OBSAH

PŘEDMLUVA.....	3
1. HISTORICKÝ EXKURS PRÁVNÍ ÚPRAVY REŽIMU NAKLÁDÁNÍ S VODAMI.....	4
2. VYMEZENÍ VODNÍHO PRÁVA.....	5
3. NAKLÁDÁNÍ S VODAMI.....	6
3.1 OBECNÉ POZNÁMKY A ZÁKLADNÍ POJMOSLOVÍ.....	6
3.2 POVINNOSTI PŘI NAKLÁDÁNÍ S VODAMI.....	8
3.3 OBECNÉ NAKLÁDÁNÍ S VODAMI.....	8
3.4 ZVLÁŠTNÍ NAKLÁDÁNÍ S VODAMI.....	9
4. VODOPRÁVNÍ ÚŘADY.....	10
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	11

PŘEDMLUVA

Určitě se všichni shodneme na tom, že voda, její souvislé uskupení a voda jako složka životního prostředí je nejdůležitějším přírodním hmotným statkem, kteří odjakživa tvoří nedělitelnou součást našeho života. Voda a její užité vlastnosti jsou důležité nejen pro člověka, ale rovněž také i pro ostatní složky životního prostředí (půdu, ovzduší, krajinu) a pro zvířectvo a rostliny.

Institut nakládání a užívání vody kategoricky připomíná užívací práva, která jsou zakotvena v občanském zákoníku. U vodního práva ale platí dva režimy užívání, a to obecný režim, který přísluší komukoliv z nás za splnění stanovených podmínek a zákonných povinností. Míjí se tím ale taková potřeba či spotřeba, která může být člověkem uspokojena bez použití zvláštního technického zařízení. Oproti tomu zvláštní režim je režim nad rámec toho obecného, přičemž jeho případy taxativně vyjmenovává vodní zákon a je podmíněn vydáním správního rozhodnutí vodoprávního úřadu.

Seminární práce v kostce představuje následující teze, nejprve nabízí historický nástin právní úpravy režimu nakládání s vodami a vymezuje pojem vodního a správního práva. V druhé fázi pojednání je již zmíněno samotné nakládání s vodami – jsou vymezeny základní pojmy včetně kategorizace vod a pak je již popsán obecný a zvláštní režim nakládání s vodami. Na závěr jsou vyjmenovány druhy vodoprávních úřadů, které povolení ke zvláštnímu nakládání s vodami vydávají a vynucují si jejich dodržení.

1. HISTORICKÝ EXKURS PRÁVNÍ ÚPRAVY REŽIMU NAKLÁDÁNÍ S VODAMI

První kroky ucelené právní úpravy vodohospodářských poměrů a poměrů nakládání s vodami v našich zemích spadají do Rakousko-Uherska, konkrétně se jednalo o vodní zákon č. 93/1869 ř. z. Rámcově byly ovšem přijaty zákony, které regulovaly podrobnější vodoprávní úpravu, až o rok později – pro Čechy to byl zákon č. 71/1870 čes. z. z., pro Moravu zákon č. 65/1870 mor. z. z., pro Slezsko zákon č. 51/1870 slez. z. z. a pro Uhry platil až zákon čl. XXIII z roku 1885. Je zajímavé, že tato právní úprava platila až do roku 1955, kdy byla nahrazena zákonem č. 11/1955 Sb., o vodním hospodářství. Ten prakticky odstranil dosavadní tzv. právní dualismus (rozdílná úprava na Slovensku a v historických zemích) a vodohospodářské poměry upravil způsobem, který již odpovídal novým společenským a ekonomickým poměrům, které se začaly formovat po únoru 1948.

Ve výše uvedeném zákoně se projevila tzv. existence centrálního plánování, to zahrnovalo: „plánovité usměrňování hospodaření s vodními zdroji, nadřazenost veřejných zájmů zájmům jednotlivců a důraz na administrativní nástroje ochrany vod.“¹ Dotčený zákon již rozlišoval mezi užíváním vod – a to v režimu obecného a zvláštního užívání, přičemž za zvláštní užívání a užívání vodohospodářských děl zavedl náhrady.

Po specifické novelizaci, která byla provedena v roce 1959 byl uvedený vodní zákon v roce 1973 nahrazen zákonem č. 138/1973 Sb., o vodách. Postupně však byla v soustavné návaznosti na něj přijata celá škála vodohospodářských právních předpisů, které byly na našem území uplatněny až do zlomového roku 2001, kdy byl přijat zbrusu nový zákon z důvodu zásadní transformace společenských a ekonomických poměrů po listopadu 1989, což vyvolalo potřebu inovace celého našeho právního řádu a systému. Nebyl to ovšem jediný důvod, bylo třeba přiblížit českou právní úpravu (tedy i úpravu vod a nakládání s nimi) úpravě komunitárního práva při blížícím se vstupu České republiky do Evropské unie. Nový zákon byl vyhlášen ve Sbírce právních předpisů pod číslem 254/2001.

Tento zákon konečně nahradil (a současné době nahrazuje) přežilé normy ze 70. let, jedná se o předpis základního významu pro transpozici legislativy Evropských společenství v oblasti péči o vody a nakládání s ní. Je vhodné rovněž připomenout, že zákon č. 254/2001 Sb. představuje historicky teprve pátou komplexní úpravu na úseku péče o vodní zdroje, jejich

¹) AUTORSKÝ KOLEKTIV. Právo životního prostředí. 2. přeprac. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2006., s. 69

ochrany a využívání.² Zákon z roku 2001 nově řeší a rovněž také i stanovuje podmínky a předpoklady pro využívání povrchových a podzemních vod, a to jak v obecném, tak ve zvláštním režimu.

2. VYMEZENÍ VODNÍHO PRÁVA

Vodní právo je spjato s právem správním. S tímto názorem se vyslovuje i KRECHT³, podle něj je „vodní právo trvalou součástí správního práva, která má již svou tradici a která se již tradičně považuje za správní oblasti relativně obtížnou. Je to dáno i tím, že se vodní právo dotýká i vodních děl, která jsou stavbami podle stavebních předpisů, takže tím vodní právo do sebe přejímá i předpisy práva stavebního.“³ S tímto názorem se lze plnohodnotně ztotožnit, i když v moderním právu se uvažuje o tom, že by se mělo od správního práva odtrhnout právo životního prostředí. V tomto konceptu bych pak zařadil vodní právo do práva životního prostředí i když v procedurálních otázkách nutno odkázat na právo správní – tomu je například u zmiňovaných staveb vodních děl, na které se vztahují tři právní předpisy (vodní zákon, stavební zákon a správní řád).

Ale zpět k právu samotnému. Bylo řečeno, že vodní právo vychází z práva správního. Správní právo svým významem je chápáno jako soubor právních norem, které upravují veřejnou správu – její činnost a organizaci. Ústředním pojmem správního práva je tedy veřejná správa.

Pojmu veřejná správa je přikládán různý význam. Například HENDRYCH⁴ hovoří „v zásadě o označení buď určitého druhu činností (tj. spravování) nebo instituci (organizaci, úřad), která veřejnou správu vykonává. V prvním případě jde o správu v materiálním (funkčním) pojetí, ve druhém případě jde o správu v pojetí formálním (institucionálním, organizačním). V materiálním pojetí je veřejná správa činností státních nebo jiných veřejných institucí, která svým obsahem není ani činností zákonodárnou ani soudní. Ve formální pojetí správy se klade důraz na instituce a jejich orgány, které mají působnost a pravomoc řešit veřejné úkoly, pokud nejsou přikázány parlamentu nebo soudům.“

Samotné vodní právo pak lze vymezit jako souhrn právních norem českého a komunitárního právního řádu, ba i norem mezinárodního významu, které chrání povrchové a

³⁾ KRECHT, J. Zákon o vodách (vodní zákon) č. 254/2001 Sb. s důvodovou zprávou a poznámkami. 1. vyd. Praha : IFEC, 2002., s. 5

⁴⁾ HENDRYCH, D. a kol. Správní právo – obecná část. 6. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006., s. 5 a násl.

podzemní vody, stanovují podmínky pro hospodárné využívání vodních zdrojů a pro zachování i zlepšení jakosti těchto vod, tyto normy také upravují problematiku vodních děl, upravují vztahy k vodám a vztahy ostatních osob, které s vodami nakládají nebo je jinak užívají.

3. NAKLÁDÁNÍ S VODAMI

3.1 OBECNÉ POZNÁMKY A ZÁKLADNÍ POJMOSLOVÍ

Voda je jedním ze základních a nezbytných předpokladů vzniku života na naší planetě a i nadále zůstává předpokladem existence lidské společnosti, nejde ale jen o lidstvo samo, týká se i existence fauny, flóry a dalších živých organismů. Voda je jednou ze složek životního prostředí a je pro zapotřebí s ní v mezích právních předpisů a dobrých mravů odpovídajícím způsobem nakládat.

Nakládání s vodami je legálně vymezeno ustanovením § 2 odst. 5 vodního zákona (zákon č. 254/2001 Sb., o vodách). Podle něj se nakládáním s povrchovými nebo podzemními vodami rozumí:

- a) vzdouvání vod pomocí vodních děl (tedy umělé navyšování vodní hladiny vodních děl),
- b) využívání jejich energetického potenciálu,
- c) jejich využívání k plavbě nebo plavení dřeva,
- d) jejich využívání k chovu ryb nebo vodní drůbeže,
- e) odběr vod za účelem jejich dalšího použití,
- f) vypouštění odpadních vod do povrchových nebo pozemních vod,
- g) další způsoby, možnosti a režimy, které představují využívání vlastností vod nebo ovlivňování jejich množství, průtoku, výskytu nebo jakosti.

V teorii práva životního prostředí je pojem „nakládání s vodami“ chápán jako společné označení všech druhů užívání vod, případně i dalších činností, které souvisí s vodními zdroji a mohou ovlivnit jejich vydatnost nebo kvalitu vody v nich. Současná legální definice se od tohoto předchozího teoretického vymezení liší v podstatě jen větší mírou konkrétnosti – vypočítává možné způsoby využití vod, aby pak v posledním svém bodě se vrátila do obecné roviny tím, že uvádí i všechny ostatní v definici nevyjmenované způsoby využití vod.⁵

⁵⁾ AUTORSKÝ KOLEKTIV. Právo životního prostředí. 2. přeprac. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2006., s. 108 a 109

Z výše uvedeného si tedy můžeme dovodit, že nakládáním s vodami se dříve i nyní rozumí každé využívání potenciálu vody jako takové nebo jejich některých specifických vlastností, a vedle toho i takové činnosti, které sice nevyužívají vody samotné, ale mohou ovlivňovat jejich množství, průtok, výskyt nebo jakost.

Pojem „nakládání s povrchovými nebo podzemními vodami“ je nejobecnějším pojmem pro veškeré vyjmenované aktivity související s využíváním těchto vod.

Padly tady pojmy povrchových a podzemních vod. Pro nakládání s vodami je velice důležité rozlišovat tyto kategorie vod. Legálním definicím se věnuje ustanovení § 2 odst. 1 a odst. 2 vodního zákona. Domnívám se ale, že tyto definice jsou strohé a velmi obecné, je tedy zapotřebí použít odbornou charakteristiku. Např. TUREČEK⁶ definuje tyto vody následující charakteristickou:

- a) povrchové vody – vody (v kapalném i pevném skupenství přirozeně se vyskytující na zemském povrchu, oproti předchozí právní úpravě se upřesňuje, že povrchovými vodami jsou i vody, které přechodně protékají zakrytými úseky, tunely nebo v nadzemních vedeních, konstatováním této skutečnosti se odstraňují dosavadní výkladové pochybnosti, povrchovými vodami jsou ve smyslu definice zejména vody ve vodních tocích, včetně vod ve vodních tocích uměle vzdutých pomocí jezů, přehrad a vod v rybnících, vody odtékající po zemském povrchu vzniklé z dešťových srážek, k povrchovým vodám patří i vody vyskytující se v jezerech, tzv. nebeských rybnících resp. obecně v prohlubních na zemském povrchu bez odtoku vody, dále také rovněž i vody v odstavených ramenech vodních toků,
- b) podzemní vody – těmito vodami se, v souladu s definicí ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ustavující rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky, rozumějí vody vyskytující se pod zemským povrchem v pásmu nasycení v přímém styku s horninami, ve kterém se voda pohybuje účinkem gravitačních sil, tuto povahu neztrácejí, protékají-li přechodně drenážemi, vody ve studních, vrtech apod. jsou vodami podzemními do doby, než vniknou do zařízení určeného k jejich odběru.

⁶⁾ TUREČEK, K. a kol. Zákon o vodách č. 254/2001 Sb. s komentářem. Praha : SONDY, 2002., s. 13

3.2 POVINNOSTI PŘI NAKLÁDÁNÍ S VODAMI

Právní aspekt nakládání s vodami je prezentován v ustanovení § 5 vodního zákona. Tyto povinnosti jsou označeny jako základní, z toho lze dovolit skutečnost, že vodní zákon a další zvláštní právní předpisy definují i další specifické povinnosti, například pro vlastníky staveb vodních děl. Pokud ale budeme hovořit o základních povinnostech při nakládání s vodami, pak jde o tyto:

- a) chránit vody – zde zákon nestanoví specifikace, zde tedy musíme vycházet, jak již bylo výše konstatováno, z dalších ustanovení vodního zákona a zvláštních právních předpisů,
- b) využívat vody účelně a hospodárně – v opačném případě zákon hrozí tomu, kdo neužívá vody těmito způsoby, sankcí, účelnost a hospodárnost má tedy odpovídat podmínkám stanoveným vodním zákonem a jinými zvláštními právními předpisy,
- c) chránit energetický potenciál vod,
- d) respektovat jiné veřejné zájmy pokud jde o režim nakládání s vodou.

Zvláštní péči věnuje vodní zákon specifickým subjektům, kteří nakládají s vodou – v praxi se jedná o subjekty, kteří nakládají s vodou pro jejich výrobní či jiné provozní účely a stavebníky staveb vodních děl. Chování dotčených subjektů tedy musí směřovat k tomu, aby využívání vodních zdrojů bylo hospodárné, nutno také využívat nejlepší dostupné technologie aby nedošlo k poškození kvality vody a poškození životního prostředí.

3.3 OBECNÉ NAKLÁDÁNÍ S VODAMI

Obecným nakládáním s vodami rozumíme nakládání vod povrchových. Vodní zákon tak nepředpokládá a jednoznačně správně vylučuje obecný režim nakládání s podzemními vodami. U obecného nakládání s povrchovými vodami jde o oprávnění nakládat s těmito vodami. Tento režim spočívá v tom, že:

- a) subjektem oprávnění je každý (tj. každá fyzická osoba),
- b) objektem oprávnění jsou, jak již bylo řečeno, povrchové vody,
- c) obsahem oprávnění je možnost odebírat povrchové vody nebo s nimi jiným způsobem nakládat, při tomto odebírání, respektive nakládání, musí ovšem subjekt mít na paměti, že odebírání (nakládání) provádí na vlastní nebezpečí, pro vlastní potřebu (a to nejen v podobě odměru, ale například i pro koupání ve vodním toku, jezeru, rybníku, přehradě apod.) a bez použití zvláštního technické zařízení.

Zákon zahrnuje do režimu obecného nakládání s vodami i zachycování povrchových vod na jednotlivých pozemcích a stavbách a změnu přirozeného odtoku vod za účelem ochrany pozemků nebo staveb před škodlivými účinky vod – tj. většinou povodní.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že při splnění všech uvedených předpokladů a podmínek není k tomuto nakládání s povrchovými vodami zapotřebí žádné povolení (souhlas) vodoprávního úřadu, jelikož toto výsostné oprávnění vyplývá přímo z dikce ustanovení vodního zákona.

Oprávněný subjekt musí ovšem při režimu obecného nakládání s vodou dodržovat určité povinnosti, které jsou důležité pro ochranu těchto vod a rovněž také i pro ochranu životního prostředí, krajiny a přírody. Jedná se o následující povinnosti, respektive zákazy:

- a) neohrožovat jakost a zdravotní nezávadnost vody,
- b) zhoršovat odtokové poměry,
- c) poškozovat břehy, vodní díla a zařízení pro chov ryb,
- d) porušovat práva a právem chráněné zájmy jiných oprávněných subjektů,
- e) dodržovat další povinnosti stanovené vodním zákonem a dalšími právními předpisy (zejména stavebními předpisy a předpisy o životním prostředí).

Musíme mít ale na paměti, že dotčená obecná oprávnění nakládání s vodou mohou být omezena či dokonce zakázána. Děje se tomu v případech kdy například je suché období a vody je málo nebo voda může být bakteriologická či jinak zdravotně nebo jiným způsobem závadná. V takovém to případě může vodoprávní úřad omezit nebo zakázat výkon tohoto práva.

3.4 ZVLÁŠTNÍ NAKLÁDÁNÍ S VODAMI

Režim zvláštního nakládání s vodami je upraven § 8 a násl. vodního zákona. Odst. 1 § 8 dokonce taxativně stanovuje případy zvláštního režimu nakládání s vodami. Nutno podotknout, že v následujících vyjmenovaných případech je již zapotřebí povolení vodoprávního úřadu:

- a) v případě povrchových vod – k jejich odběru, vzdouvání, akumulaci, k využívání jejich energetického potenciálu, k užívání těchto vod pro chov ryb nebo vodní drůbeže nebo k jinému nakládání s nimi,
- b) v případě podzemních vod – k jejich odběru, akumulaci, čerpání za účelem snižování jejich hladiny, k umělému obohacování podzemních zdrojů vod povrchovou vodou nebo k jinému nakládání s nimi,

- c) k vypouštění odpadních vod do vod povrchových nebo podzemních,
- d) k čerpání povrchových nebo podzemních vod a jejich následnému vypouštění do těchto vod za účelem získání tepelné energie,
- e) k čerpání znečištěných podzemních vod za účelem snížení jejich znečištění
- f) a k jejich následnému vypouštění do těchto vod, popřípadě do vod povrchových.

Samotné vodoprávní povolení k nakládání s vodami se vydává ve správním řízení ve smyslu zákona č. 500/2004 Sb., správní řád. Rozhodnutí kromě obecných náležitostí podle správního řádu musí obsahovat i zvláštní náležitosti, které stanoví vodní zákon, jedná se o určení účelu, jehož se nakládání s vodami týče, rozsah nakládání a dobu platnosti povolení (vždy se povolení vydává na dobu určitou).

Dikce § 8 odst. 3 zakotvuje možnosti, kdy není třeba povolení, jedná se o následující případy:

- a) k hydrogeologickému průzkumu nebo průzkumu vydatnosti podzemních vod (časově omezené čerpací pokusy),
- b) k záchranným pracím při mimořádných událostech (jedná se o jednorázové odběry),
- c) k cvičením a zásahům Hasičského záchranného sboru ČR nebo jednotek požární ochrany, Policie ČR nebo ozbrojených sil ČR, přičemž toto se týká jen povrchových vod a toto musí být předem projednáno s dotčeným vodoprávním úřadem.

Náležitosti žádosti o vydání povolení k nakládání s vodami stanovuje prováděcí právní předpis⁷ k vodnímu zákonu.

4. VODOPRÁVNÍ ÚŘADY

Vodoprávními úřady jsou na ústřední úrovni Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství. Dalšími vodoprávními úřady pak jsou obce a kraje v přenesené působnosti a na území vojenských újezdů újezdní úřady. Kompetence jednotlivých vodoprávních úřadů jsou vymezeny taxativně s výjimkou obecních úřadů s rozšířenou působností, které vykonávají působnost ve věcech, které nejsou výslovně svěřeny jiným úřadům (tzv. zbytková působnost).⁸

⁷⁾ Vyhláška č. 432/2001 Sb., o dokladech žádosti o rozhodnutí nebo vyjádření a o náležitostech povolení, souhlasů a vyjádření vodoprávního úřadu, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁾ DAMOHORSKÝ, M. a kol. Právo životního prostředí. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007., s. 280

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam odborné literatury

- [1.] AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Právo životního prostředí*. 2. přeprac. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2006. 379 s. ISBN 80-210-3978-7.
- [2.] DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007. 599 s. ISBN 978-80-7179-498-1.
- [3.] HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo – obecná část*. 6. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. 822 s. ISBN 80-7179-442-2.
- [4.] KRECHT, J. *Zákon o vodách (vodní zákon) č. 254/2001 Sb. s důvodovou zprávou a poznámkami*. 1. vyd. Praha : IFEC, 2002. 335 s. ISBN 80-86412-15-6.
- [5.] TUREČEK, K. a kol. *Zákon o vodách č. 254/2001 Sb. s komentářem*. Praha : SONDY, 2002. 352 s. ISBN 80-902766-8-7.

Seznam citovaných právních předpisů

- [1.] Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů.